

บทที่ 1

บทนำ

การศึกษาในทางพุทธศาสนา

การศึกษาในทางพุทธศาสนาเป็นไปเพื่อให้ปฏิบัติตนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยจะต้องศึกษาในสิ่งที่เรียกว่า ไตรสิกขา หรือการศึกษา 3 ประการได้แก่

1. ศีล หรือ สीलสิกขา
2. สมาธิ หรือ จิตตสิกขา
3. ปัญญา หรือ ปัญญาสิกขา

การศึกษาหรือปฏิบัติในศีล สมาธิ ปัญญา เป็นไปเพื่อขัดเกลาตนเองตั้งแต่ชั้นหยาบจนละเอียด เพื่อความเป็นคนที่สมบูรณ์ คือขัดเกลาตั้งแต่ระดับศีล หรือการรักษา กาย วาจา ให้เป็นปกติ ตั้งใจงดเว้นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงห้าม เช่น งดการล่วงละเมิดศีล 5, ศีล 8, ศีล 10 , ศีล 227, ศีล 311 ตามลำดับ ตามภาวะของแต่ละบุคคล

สมาธิ คือความตั้งมั่นในอารมณ์ที่สงบอันเป็นอารมณ์กรรมฐาน สมาธิจะช่วยให้ระงับกิเลสที่ทำให้จิตใจวุ่นไม่สงบไม่เป็นสุข สมาธิจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องปฏิบัติ สมถกัมมัฏฐาน โดยจะกล่าวอย่างละเอียดต่อไปในกระบวนการวิชานี้

ปัญญา คือการรู้แจ้งแทงตลอดถึงสัจธรรมความเป็นจริง เป็นเครื่องกำจัดกิเลสอย่างละเอียด จนกิเลสหมดสิ้นให้เป็นคนสมบูรณ์พร้อมโดยแท้จริงตามหลักพุทธศาสนา คือเป็นพระอรหันต์นั่นเอง

การศึกษาพุทธศาสนาในประเทศไทย

การศึกษาพุทธศาสนาในประเทศไทย แบ่งเป็น 2 ฝ่ายคือ

1. คันถุระหรือพระปริยัติธรรม คือการศึกษาคัมภีร์ พระธรรมวินัย คำสั่งสอนต่าง ๆ ของพระพุทธเจ้า เป็นการศึกษาทฤษฎี หรือเนื้อหาทางวิชาการแบ่งเป็น 2 แผนกคือ

ก. แผนกธรรม หรือที่เรียกว่าธรรมศึกษา หรือนักธรรม ศึกษาเกี่ยวกับประวัติ คำสอน ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่น พุทธประวัติ ศาสนพิธี ธรรมวิภาค พุทธ ศาสนสุภามิต เป็นต้น การศึกษาแผนกนี้แบ่งเป็น 3 ระดับคือ ธรรมศึกษา (นักธรรม) ตรี - โท - เอก

ข. แผนกบาลี ศึกษาเกี่ยวกับไวยากรณ์ การแปล การแต่งฉันท์ภาษาบาลี หรือภาษามคธ เพื่อไขความหรือให้ความหมายของข้อความในพระไตรปิฎก เพราะ ตั้งแต่เดิมมาพระไตรปิฎก และคำสอนทางพุทธศาสนาเป็นภาษาบาลีระดับชั้นของการ ศึกษาแผนกนี้เรียกประโยค หรือเปรียญธรรม เริ่มตั้งแต่ประโยค 1 - 9

ปัจจุบันการศึกษาทางฝ่ายคัมภีระในประเทศไทย ขยายไปถึงระดับอุดมศึกษา มีมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทยถึง 2 แห่งคือ มหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้การศึกษาแก่พระภิกษุในระดับปริญญาตรีและโททางด้านพุทธ ศาสนา และสาขาวิชาการทางโลกอื่นๆ เช่น สังคมศาสตร์ ครุศาสตร์ เป็นต้น

2. วิปัสสนาธุระ หรือการปฏิบัติธรรม เป็นกิจทางฝ่ายการบำเพ็ญกรรมฐานเพื่อ ละกิเลสตั้งแต่ขั้นหยาบถึงละเอียด และดับกิเลสไปได้โดยสิ้นเชิงในที่สุดซึ่งเป็นจุดมุ่ง หมายสูงสุดทางพุทธศาสนา การศึกษาฝ่ายคัมภีระเป็นภาคทฤษฎี ฝ่ายวิปัสสนาธุระ เป็นภาคปฏิบัติ การศึกษาแต่ทฤษฎีโดยไม่ได้ปฏิบัติก็ไม่สามารถจะได้รับผล หรือลิ้มรส สัจธรรมคำสอนได้อย่างแท้จริง อุปมากับคนที่เรียนทฤษฎีการว่ายน้ำ รู้จักท่าทางของ การว่ายน้ำ การหายใจ การพุงตัวในน้ำอย่างซ้ำของ แต่ไม่มีภาคปฏิบัติไม่เคยลงว่ายน้ำ เลย หากเขาตกน้ำ คิดว่าเขาจะเอาตัวรอดได้หรือไม่ ถ้าศึกษาแต่คัมภีระฝ่ายเดียว ไม่ได้นำมาปฏิบัติก็เป็นผู้เชี่ยวชาญทางคัมภีร์ ที่ก็ยังต้องทนทุกข์และเวียนว่ายตาย เกิดต่อไปเช่นปุถุชนคนอื่น ๆ

การศึกษาดูไตรสิกขา หรือศีล สมาธิ ปัญญา ถ้าศึกษาแบบคัมภีระ คือศึกษา ว่าพระบรมศาสดาทรงสอนเรื่องศีลอย่างไรบ้าง สอนเรื่องปฏิบัติสมาธิและเจริญปัญญา อย่างไร เป็นการศึกษตามตัวอักษรเพื่อความ เพื่อให้เข้าใจแล้วนำไปถ่ายทอดให้ผู้อื่น เข้าใจต่อไปได้ แต่ถ้าเป็นวิปัสสนาธุระแล้ว ศีล สมาธิ ปัญญานี้เราต้องลงมือทำให้รู้แจ้ง

เห็นจริง ล้มรสนผลของการปฏิบัติด้วยตนเอง มีประสบการณ์เองโดยตรง วิปัสสนาธุระมี 2 แนวทางคือ

ก. สมถกัมมัฏฐาน

ข. วิปัสสนากัมมัฏฐาน

ก. สมถกัมมัฏฐาน

กัมมัฏฐานหรือกรรมฐาน หมายถึงที่ตั้งแห่งการงาน อารมณ์ที่เป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจ อูบายทางใจ

สมถะ หมายถึงธรรมเป็นเครื่องสงบระงับจิต การฝึกจิตให้สงบเป็นสมาธิ

สมถกัมมัฏฐาน หมายถึงงานฝึกจิตให้สงบ หรืออูบายสงบใจมี 40 วิธี มีวัตถุประสงค์คือ ทำให้จิตสงบ ระงับจากกิเลสที่เรียกว่านิวรณ์ 5 อันเป็นกิเลสที่กั้นจิตใจจากความดี เป็นสิ่งที่ก่อกวนจิต ทำให้ปัญญาอ่อนกำลัง ไม่สามารถบรรลุความดีได้

ข. วิปัสสนากัมมัฏฐาน

หมายถึงอูบายเรื่องปัญญา เป็นการฝึกอบรมปัญญาให้รู้แจ้งเห็นชัดเห็นจริงเห็นตรงต่อสภาพความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลายว่าเป็นสิ่งไม่งามเป็นอสุภ มีความเกิดขึ้นตั้งอยู่ดับไป ไม่จริงยั่งยืน ต้องเปลี่ยนแปลงไป ไม่อยู่ได้บังคับบัญชา หรือความปรารถนาของเรา เป็นต้น เพื่อจิตของเราจะได้ละความยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นของเรา ว่าเป็นสัตว์บุคคล ตัวตน เราเขานั้นเอง เพราะในชีวิตจริงปุถุชนทั้งหลายไม่ได้เห็นสิ่งทั้งหลายตามสภาพความเป็นจริง แต่เห็นตามอำนาจกิเลสความหลงผิดของตนเอง จึงยึดมั่นถือมั่นทำให้น่าไปสู่ความทุกข์ และการเวียนว่ายตายเกิดไม่มีที่สิ้นสุด การเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานนั้นเพื่อให้เกิดปัญญาเห็นแจ้งตรงต่อความเป็นจริง จนสามารถถอนความหลงผิดยึดติดในสิ่งทั้งหลายได้ การเวียนว่ายตายเกิดจะได้สิ้นเข้า และจบสิ้นในที่สุด

คำถามประจำบทที่ 1

1. การศึกษาในทางพุทธศาสนา มีกี่อย่าง อะไรบ้าง
2. ไตรสิกขา ศึกษาเกี่ยวกับอะไร มีประโยชน์อย่างไร
3. สมถกับมัญฐานคืออะไร วิปัสสนากัมมัญฐานคืออะไร มีวัตถุประสงค์อย่างไร